

Forord

Kirkegårdene har det forløbne år tiltrukket sig mange overskrifter. Det kan jo kun betyde, at kirkegårdene nyder stor bevågenhed i den almindelige bevidsthed.

I november 2011 blev der skrevet om individualiseringen af gravsteder, og i *Information* blev kirkegårdsvejleder Stine Helweg fra Københavns kirkegårde, citeret for følgende:

”Personaliseringen kan finde sted i form af plasticvejrhænder, vindmøller, tøjbamser, terrakotta-enge eller skumfiduser, som ledsager den særligt udvalgte sten med personligt motiv eller sågar et fotografi af afdøde. Indimellem lidt af det hele. Ikke mindst på de københavnske kirkegårde er de vant til lidt af hvert. Det seneste, vi har sagt nej til, var en ung mand, som ønskede en gravsten med indbygget fladskærm, der så skulle vise reklamer for de virksomheder, der kunne være interesseret i at sponsorere hans gravsted. Der går grænsen så for os«. Men i øvrigt er der, i hvert fald på de københavnske kirkegårde, vide rammer for, hvad man tillader. Avisen interviewede flere kulturpersonligheder om fænomenet og fik også ridset den historiske baggrund op.

En kritisk røst rejste sig dog, idet tidligere sognepræst ved Skovshoved Kirke og filmskribent ved *Jyllands-Posten* Johs. H. Christensen udtalte: ”Men selv om der skal være rige muligheder for at mindes de døde, så har behovet for selvrealisering både før og efter døden taget overhånd. De aktuelle tendenser i kirkegårdskulturen handler på en vis måde om at fastholde den døde som levende. Det er en slags kulturel fortrængning af dødens barske realitet. Men når du er død, så er du altså død”. Også ud fra en teologisk anskuelse mente han, at behovet for et personaliseret gravmæle er problematisk. Helt i overensstemmelse med provst Johan Exners tanker i *Den danske Kirkegård og dens Problemer* fra 1961 afsluttede

Johs. H. Christensen: "I den forstand er døden jo det mest demokratiske i hele verden. For den tager enhver. Derfor er der heller ingen grund til at fremhæve noget særligt på gravstenen, andet end at man har været her. Vi kommer nøgne til verden, og vi går herfra fuldstændig nøgne. Også derfor er de overdimensionerede gravmonumenter, som man får flere og flere af, en løgn. Når du ligger i graven er det fuldstændig ligegyldigt, om du er statsminister eller murerarbejdsmand. I døden er vi alle lige."

Kulturministeren Uffe Elbæk blev i maj kraftigt kritiseret for at fjerne bevillingen til vedligeholdelse af mindetavlen på kirkegården i Braine i Frankrig over de 79 slesvigske unge danske mænd, der døde i tvungen tysk krigstjeneste under 1. verdenskrig. En tsunami af protester rejste sig, og de gjorde indtryk på ministeren. Kulturministeren havde øjensynlig undervurderet, hvor meget 1. verdenskrig fyldte i danskerne og især sønderjydernes historie og bevidsthed.

Også året 2012 havde sine beretninger om meningsløst hærværk på kirkegårdene. I maj blev tolv gravsten udsat for hærværk på Bække Kirkegård nord for Vejen. Hertil kom

"Kirkegården i Olévano" af Bjarke Regn Svendsen.
Foto: Bjarke Regn Svendsen.

elleve gravsten der var væltet i kirkegårdens mindehave med hjemfaldne gravsten. Senere i juli måned gik det ud over 140 gravsten, der blev væltet eller ødelagt ved et "hærværksor-gie" mod Søby Kirkegård på Ærø. Efterfølgende oplyste Forsikringsoplysningen, at kirkegårdene ikke har noget juridisk ansvar for gravstenene, og at gravstene på kirkegårde ikke er omfattet af nogen forsikringer, med mindre man tegner en helt særskilt forsikring. Så kun hvis gerningsmændene findes, kan gravstedsejerne påregne en erstatning. Kirkegårde- ne lider også under tyves ran af metaller, især kobber, skrev aviserne i september. Københavns Politi vurderer, at det især er folk fra Sydeuropa, der kommer til Danmark for at snuppe det værdifulde kobber. Nu har tyveri af metaldekorationer og bronzebogstaver eksisteret lige så længe, som man har benyttet metal på gravminder, men hvad enten det er uden- landske eller hjemlige tyve, er det et alvorligt problem og traumatisk for de efterladte.

Det er tilsyneladende kommet bag på mange, at hvis man ikke er medlem af folkekirken, så har man heller ikke krav på at blive begravet af en præst i en kirke, ligesom et gravsted på et af folkekirkens kirkegårde er dyrere. Det skrev aviserne en del om i juni måned, men hvorfor det er så overraskende, at man ikke kan nyde fællesskabets goder uden betaling, når man har meldt sig ud af fællesskabet, kan forekomme lidt gådefuldt. Imidlertid fandt en del dette forhold problematisk.

Og så viser det sig, at vores kirkegårdskultur går længere tilbage end først antaget. Arkæologer finder flere og flere beviser for, at kristendommen var indført i Danmark lang tid før, Harald Blåtand tog æren for det på den store Jellingsten. I f.eks. Ribe er der fundet flere kristne grave fra 100 år før Harald Blåtand. Meget tyder på, at kristendommen kom til Danmark mere via rejsende handelsfolk end nidkære mis- sionærer, og at der var tale om en glidende overgang fra den gamle asatro til kristendommen.

Også byen København syntes at have været et vigtigt regio- nalt knudepunkt i Øresund længe før, Absalon i anden halv- del af 1100-tallet byggede "borg ved havn". Det godt gør fund fra metroudgravningen ved Rådhuspladsen, hvor grave fra begyndelsen af 1100-tallet fra en større kirkegård er ble- vet fundet. Udgravningerne godt gør, at København var en rigtig by, inden Absalon fik den af kong Valdemar den Store. Så også kirkegårdskulturen i København er af ældre dato end først antaget.

I oktober fik man den nedslående nyhed, at svampesygdommen *cylindrocladium buxicol* (buksbomkvistdød), har bredt sig, og på de københavnske kirkegårde har man måttet fjerne mange syge planter. Buksbommen har stor betydning for havekulturen og dermed også kirkegårdskulturen, da buksbommen har en vigtig havearkitektonisk funktion. Sygdommen vil desværre nok blive et problem for mange af landets kirkegårde i de kommende år.

Uagtet man kan konstatere, at de individuelle gravsteder vinder frem, så er der dog også en anden tendens i kirkegårdskulturen. Skov- og naturkirkegårdene er populære som aldrig før. Derfor er temaet for dette års udgave af Kirkegårdskultur skov- og naturkirkegårde. Kirkegårdsleder Jens Dejgaard Jensen og landskabsarkitekterne Eivind Wad, Mette Fauerskov og Anne Marie Møller samt etnolog Helle Ravn behandler under forskellige synsvinkler dette tema i deres artikler. Provst Elob Westergaard skriver med afsæt i det nye fænomen på gravsten, QR-koder, om kirkegårdenes natur og kultur. Provst Leif Arffmann tager os på en tur til Italien og fortæller om kirkegårdskulturen der. Sprogpsykolog Sandra Manjula Karen Krøgholt Jørgensen behandler gravstenen som sproglig fordring. To skotske forskere Brian og Moira Gittos har en årrække studeret de middelalderlige gravsten i Storbritannien og kan dokumentere, at kirkegårdene i middelalderen har rummet langt flere gravsten og monumenter, end man almindeligvis forestiller sig. Endelig fortæller billedkunstneren Bjarke Regn Svendsen i ord og billeder om kirkegården som maleri.

Redaktionen